

**Загадай собі міста,
в які ти поїдеш:**
Гамірний Амстердам
Величний Відень
Загадкова Барселона
Розкішний Мілан
Гордий Краків
Таємничий Вільнюс
Охайний Мюнхен
Святковий Париж
і нехай усе здійсниться!

ISBN 978-617-614-358-1

9 786176 143581

Евгенія Завалій

МІСТА, В ЯКІ ТИ ПОЇДЕШ

*Міста, в які
ти поїдеш*

Євгенія Завалій

Євгенія ЗАВАЛІЙ

Міста, в які ти поїдеш

УДК 82-3

3 13

Завалій Євгенія

Міста, в які ти поїдеш / Євгенія Завалій. – Чернівці : Книги – XXI, 2022. – 184 с.

ISBN 978-617-614-358-1

Подорож – це маленьке життя, і щоразу ми повертаємось із неї дещо іншими. «Міста, в які ти поїдеш» – книжка-подорож європейськими містами. Прогулюючись сторінками цього видання, ви познайомитеся з культурою і традиціями, архітектурою і живописом, музикою і святами, історією та кухнею Амстердаму, Відня, Барселони, Мілана, Кракова, Вільнюса, Мюнхена й Парижа. Авторка відвідувала цікаві місця, музеї, театри, собори, ресторани та концерти, щоби відчувати дух і магію кожного міста й поділитися емоціями з вами. І не важливо, чи ви подорожуєте часто, чи тільки плануєте поринути в мандри, – ви знайдете в тексті щось нове і щось знайоме, щось близьке і важливе для себе.

Усі права застережено.

Жодну частину з цього видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва.

ISBN 978-617-614-358-1

© Книги – XXI, 2022

© Євгенія Завалій, 2022, *текст*

© Марина Дяченко, 2022, *обкладинка*

Міста, в які ти поїдеш

Літнього сонячного дня я стояла на головній площі Мюнхена поблизу старовинного годинника, й мене переповнювала любов до всього світу. Кілька тижнів тому в силу вступив безвіз. Уперше в житті я потрапила в країну Шенгенського договору без візи, лише завдяки рідному біометричному паспорту. І це було дивовижно.

Споглядаючи красу навколо, я думала про статистику – лише сім відсотків громадян України колись відвідували європейські країни. Я вірила, що безвіз і справді відчинить для нас усіх двері європейської культури й історії.

І саме тоді я вирішила написати цю книжку – книжку про міста, у яких найчастіше бувала, у які закохалась і якими мені захотілося поділитись. Це не путівник, а лише моє бачення того чи іншого міста. Я писала про музеї, архітектуру, театри, традиції, парки та прогулянки, захопиви історії, людей, музику й живопис, свята, екологію, їжу, улюблені місця. Писала про цінності європейського світу. Намагалася відчутти серцебиття і дух кожного міста, їхні силу та значення, розгадати культурний код. Відвідала всі місця, про які йдеться у книжці, у деякі мені довелося повернутися лише заради того,

щоби дописати її. Шукала і знаходила сліди українців у кожному місті, бо ми з вами – невіддільна частина Європи. Писала про себе й мою величезну любов до подорожей, про мрії, страхи та бачення сучасного світу. Писала її для того, щоби запросити вас до мандрівок і допомогти віднайти натхнення досліджувати світ.

У цій книжці я розповім про вісім міст (Амстердам, Відень, Барселону, Мілан, Краків, Вільнюс, Мюнхен і Париж). Вісімка – це нескінченність, це невпинний пошук нового та прекрасного. На жаль (чи на щастя), жодне місто я не описала до кінця, адже, по-перше, це неможливо, а по-друге, так ви можете в кожному розповідь додати власні враження й емоції.

Щасливої подорожі!

Щиро ваша Євгенія

Амстердам

Люди розповідають про свої подорожі різне, однак насправді перше запитання, яке виникає, коли відвідуєш нову країну: що я тут роблю? У той день я думала: навіщо це все, удома ж краще, або хоча б залишилась у зрозумілій Італії. Літак МАУ злітає в Мілані й бере курс на Київ. А мені ж не в Київ, я чомусь лечу в Нідерланди.

Лечу, ніби у вулику, адже італійці ніколи не мовчать і не сплять, вони завжди гомонять. Уперше в житті лечу авіакомпанією «KLM». На борту розгортаю журнал «Holland Harold» й одразу ж бачу статтю «KLM takes care». Там і про зручний кейтеринг, і про продукти без пальмової олії, і про *animal-friendly produced eggs*. Але найпрекрасніше – про те, що все сміття з борту сортують і переробляють. Настрій одразу ж покращується від очікування див, які побачу в Нідерландах.

Вранці отримала листа з готелю від Веллера «Як добратися», із покроковою інструкцією. Коли отримувеш листа від Веллера з Королівства Нідерланди, стереотипно уявляєш когось у дерев'яних чоботях і дивному капелюсі. Насправді ж уже з аеропорту видно, що це сучасна технологічна країна, хоч і пахне оселедцем (адже вона – наче один великий рибний ресторан). Країна зі складною мовою і дуже милими мешканцями, котрі допомагають із усім – від валізи до квитка на трамвай, і навіть не проїхати зупинку, у назві якої 20 літер. І ще Веллер, який пам'ятає моє ім'я, приготував чудовий номер із чайником (як я і просила), водою і всім необхідним. Ліжко розвернуте до вікна, отож вранці варто розплющити очі – й побачиш воду, кораблі та вітряки вдалині.

Люди – ось про кого передусім треба написати. Вони тут справді неймовірні: милі, ввічливі, товариські, толерантні, щирі та прагнуть допомогти. За всі дні ніхто жодного разу не запитав, звідки я (узагалі дивно, чому вони так погано проголосували на референдумі про асоціацію України з ЄС). Коли я летіла в цю кліматично сувору країну, де багато років усі борються за те, щоб океан не з'їв усю їхню землю, то уявляла, що й люди будуть суворими й непривітними. Та це безглуздий стереотип. Ще з аеропорту всі почали допомагати й усміхатися: від кондукторів у трамваї до перехожих. До речі, тут усі чудово розмовляють англійською.

Перші згадки про **Амстердам** як населений пункт з'явилися у XIII ст. Колись це було село на дамбі річки

Амстел, яке, за легендою, заснували двоє і собака – жертви кораблетрощі. Після великої повені, коли стихійне лихо перетворило озеро на затоку, Амстердам стає центром морської торгівлі й починає стрімко розвиватися. «Золота доба» Нідерландів і формування власне голландського світогляду припали на XVII ст. Поки Європа воювала, занурювалась у релігійні конфлікти, нідерландці торгували, будували флот, захоплювали колонії та завозили товари з усіх куточків світу. Вони зробили свою державу однією з найбагатших на планеті. Пливучи каналами, я думала про Нідерланди – маленьку країну, котра стільки нового дала світу: і першу у світі буржуазну революцію, і Реформацію та протестантську етику, і глобальні торговельні компанії, і північноєвропейську школу живопису, а ще Нью-Йорк колись називали Нью-Амстердамом... Дивно, але навіть сьогодні так легко уявити на цих вулицях купців, мореплавців, кальвіністів, мушкетерів із «Нічної варті» Рембрандта, молочницю з однойменної картини Вермера й навіть його дівчину, котра позує з перловою сережкою, а потім іде прати білизну в каналі.

Ці канали почали будувати в XVII ст., і тепер вони півколами перетинають місто. Спершу було три основних – Геренграхт, Кейзерсграхт, Принсенграхт, – а згодом до них доєднався четвертий – Сингел, який спершу був міським ровом, але через розширення міста перетворився на канал, до речі, дуже гарний! Великі канали сполучаються меншими, радіальними. Їхня розгалужена система зумовила появу понад тисячі

різноманітних **мостів**. Дерев'яних містків залишилося небагато, проте є кам'яні, що гармонійно вписуються в ансамбль фасадів XVII ст. Та найцікавіші – розвідні (колись їх розводив спеціальний наглядач, сьогодні ж усе автоматизовано, втім, спостерігати за цим дійством не менш цікаво). Найзнаменитіший серед усіх амстердамських мостів – **Білий**, побудований іще у 1691 р. Звісно, з того часу його декілька разів перебудовували, проте він зберіг свій історичний вигляд. Іноді його називають «худим», оскільки він дуже вузький. Легенди кажуть, що його побудовано для двох сестричок, які жили по різні боки каналу, щоби жінки могли ходити в гості одна до одної. А ще саме він потрапив до однієї із серій Бондіани – «Діаманти назавжди».

Плисти каналами та розглядати **будинки**, найдрібніші деталі фронтонів і медальйонів можна вічність, хочеться робити чергове коло, і ніби ти вже все впізнаєш, але нехай казка триває. З'являється відчуття, що це Венеція – тільки більша, просторіша, ширша, зі спокійною водою і теплими човнами. Вузькі чотириповерхові домики настільки гармонійні, що ти повністю усвідомлюєш: саме цією гармонією місто так не схоже на інші. Фасади такі через податок, який треба було за них сплачувати, втім, всередині будинки досить просторі.

Амстердам починався і виріс на болотах, воді й дерев'яних палях. Але сьогодні здається, наче й не було цих століть – усе настільки «нове», ніби хтось тільки вчора звів місто. Хоча якщо придивитися, то деякі будинки таки дещо похилилися. А якщо придивитися

ще ретельніше, то побачите, що фасади дуже нахилені вперед. Та це не час постарався – перед вами інженерне рішення: будували так, щоби вантажі, котрі чіпляли за гак зверху будинку, було легше переміщати. Кажуть, що часом досі мотузкою на горішні поверхи підіймають диван або рояль. Я ніколи цього не бачила, та хотіла б.

Ще одна незвичайна принада Амстердаму – **плавучі будинки**. І вони неймовірні, адже здебільшого в них немає штор, отож, пропливаючи повз, ви зможете побачити побут типової голландської родини: ось на кухні хтось готує вечерю, жінка з келихом вина лежить на дивані й читає книжку, діти бавляться... Це або баржі, перетворені на помешкання, або ж платформи, які можна переміщувати човном. Кажуть, є один день у році, коли всі будинки починають кудись плисти. Деякі господарі навіть примудряються облаштувати біля помешкань сад і город, а влітку любляють пити коктейлі на палубі й махати туристам, які пропливають повз. Такі будиночки набули популярності після Другої світової війни через брак житла. Родини могли оселитись у самісінькому центрі міста, на основних каналах – бюджетно і зручно. Та з часом вартість таких квадратних метрів значно підвищилася, і тепер ці будинки коштують, як повноцінна велика квартира на суші. Однак власники не поспішають продавати свою «плавучість», адже є у ній щось по-справжньому голландське. Сьогодні в Амстердамі зареєстровано понад 2 500 таких помешкань.

Я ніде не бачила стільки **велосипедів** і велосипедистів, як в Амстердамі, – пенсіонери, діти, офісні працівники, поліціанти, батьки з дітками. Навіть наприкінці листопада, коли вже холодно, вони їздять широкими, зручними, зі спеціальним покриттям дорогами. Саме дорогами, а не доріжками, бо вони широченні – з розміткою та світлофорами. На третій день уже звикаєш до сигналу велосипедистів і того подиву, коли вони постійно проносяться повз тебе. Звичайно ж, усюди паркінги для велосипедів – на вулицях, мостах, біля всіх парків. Як будете в Амстердамі, дивіться по сторонах. Саме тут у мене вперше в житті виникло питання «хто кого має пропускати: пішоходи велосипедистів чи навпаки?».

Географічно центр Старого міста – **площа Дам і Королівський палац**. Площа виникла в районі тієї ж дамби на ріці Амстел у XIII ст., із якої розрослося місто. Якщо йти з вокзалу прямо, то її неможливо оминати, а вже звідти навсібіч розходяться різні вулички. І хоч це й серце міста, адже саме тут зазвичай стоїть головна ялинка, монумент жертвам Другої світової війни та королівська резиденція, утім, саме ця площа справляє дуже гнітюче враження – і влітку, і взимку, і коли сонячно, і коли дощить. Я вже не раз думала над цим феноменом, оскільки сам Амстердам – доволі світле й веселе місто. Можливо, будівлі так розташовані, що на площі постійно темно. А ще тут ніколи не вдається зробити гарні фотографії.

Ще один поширений стереотип, що Амстердам – це столиця **тюльпанів**. Але вони не завжди тут були,

адже їхня батьківщина – Іран і Османська імперія, саме звідти вони й потрапили в Нідерланди в XVI ст. А в XVII ст. країну охопила справжня лихоманка – створення ринку тюльпанів, захмарні ціни на цибулини, перші ферми та справжні спекуляції. Ця історія зображена у фільмі «Тюльпанова лихоманка» (2017). Ці квіти знайшли своє місце й у тогочасному мистецтві: в усіх музеях побачите безліч натюрмортів із ними. І сьогодні ви не зможете оминати квітковий ринок, адже він розміщений у самому центрі Старого міста на каналі Сингел. Це частково «плавучий» ринок, адже магазини розташовані на баржах. Сьогодні вартість трьох – п'яти цибулин смугастих тюльпанів сягає п'яти євро, а ось у XVII ст. за одну цибулину можна було виміняти млин. Якщо ж вам пощастить приїхати в Амстердам у квітні – травні (мені поки що так не таланило), то можете відвідати Кекенгоф – королівський парк квітів, у ту пору року там розцвітає понад сто різновидів тюльпанів.

Музеїв у місті дуже багато на будь-який смак – Музей Мадам Тюссо, «Body Worlds» (це той, де тіла показані зсередини: м'язи й органи), Музей проституції, Музей тортур, Музей діамантів, Музей тропіків, «Heineken Experience», «Ice Bar» і багато інших, але я обрала ті, що були найцікавішими для мене.

Один із двадцятки найвідвідуваніших у світі – **Рейксмузеум (Державний музей)**, відкритий у 1885 р. У ньому зібрана фантастична колекція – Рембрандт, Вермер, Ян Стен, ван Гог, – однак задумано його як

музей однієї картини. Головний архітектор Петрюс Кейперс і справді зробив так, що вся архітектурна й живописна сутність будинку ніби обертається навколо одного полотна – «Нічної варти» Рембрандта. Робота написана на замовлення Стрілецького товариства й зображує мушкетерів. Проте картина не сподобалась ані замовникам, ані глядачам, а цікавість до неї з'явилася тільки у XIX ст. (тоді через надто темний фон подумали, що дія відбувається вночі, тому й назвали «Нічна варта». Після реставрації стало зрозуміло, що це «Денна варта»). Новаторство Рембрандта полягає у тому, що автор зобразив усіх персонажів у русі, головні герої ніби ось-ось зйдуть із картини (для порівняння у цьому залі виставлені типові для того часу портретні статичні групи). На полотні фігурують 18 персонажів – замовників картини, до яких автор додає ще 16. Хто вони: білява дівчина, барабанщик й інші, а ще навіщо Рембрандт зобразив там себе? На думку дослідників, ця картина сповнена символами й підказками. Деякі мистецтвознавці вважають, що художник натякав на змову й політичне вбивство. У будь-якому разі неуспіх картини мав визначний вплив на долю самого митця, оскільки після нього він утратив інші замовлення та збіднів. Картина ж вражає і розмірами, і сюжетом, і прискіпливістю написання персонажів. Певний ефект створює й освітлення музейного залу, котре змушує картину сяяти. Раджу подивитися фільм «Таємниці “Нічної варти”», який повністю занурить вас у контекст часів Рембрандта.

Ще одна дивовижна робота Рембрандта в Рейксмузеумі – «**Єврейська наречена**». Це одна з останніх картин генія. Ніхто достеменно не знає, кого саме він хотів зобразити й чи була це біблійна сцена. Втім, бачимо ці сонячні й полум'яні барви картини, любов цієї пари, нахненні та світлі обличчя.

Я завмираю біля «**Молочниці**» Вермера й закохуюсь у цю картину. Дивовижний синій і жовтий, глечик, чепець і нахил голови жінки. Ніби все просто, але це магія. У той день я поверталася до неї знову і знову, не в змозі пройти повз. Я ще не знала, що за декілька років на мене чекає подорож до Гааги за Вермером.

Тут зібрано й багато цікавих речей з історії Нідерландів. Наприклад, годинник з експедиції **Віллема Баренца** в 1594–1597 рр., за яким можна було хоч якось дізнатися час в архіпелазі у Північно-Льодовитому океані. Тільки уявіть, що він зберігся до наших днів.

У XVII ст. зими в Нідерландах були настільки суворими, що замерзало все й усі. Це можна побачити на популярних у той час зимових пейзажах **Гендрика Аверкампа**. Гендрик був німим із народження, тож усе несказане втілював у картинах. На одному з полотен понад 200 строкатих містян катаються на ковзанах і грають у хокей на замерзлих амстердамських каналах, а навколо них майорять казкові будиночки. Я надовго зупиняюся біля нього, зачарована магією, котру створив Гендрик, – наче фото, усі в чудернацьких капелюхах, трохи дивакуваті й щасливі в цей сонячний зимовий день. Не можу не думати про глобальне потепління і малий льодовиковий період у Європі.

Ніколи не забуду з експозиції Рейксмузеуму **ляльковий будиночок Петронелли Ортман**. Ті люди, котрі в дитинстві мріяли про будинок для Барбі й так його і не отримали, зрозуміють мене. Його зробили в XVII ст. на замовлення дружини купця Петронелли. Усе виготовлено з дорогих матеріалів – мармуру, дуба, бука й панцира черепахи. Навіть посуд вона замовила Ост-Індській компанії, його виробили в Китаї зі справжньої порцеляни. Як сказав аудіогід: «Ляльковий будиночок – це витвір мистецтва, це іграшка дорослої жінки». Неймовірно задоволення – розглядати всі ці маленькі деталі життя XVII ст.

Не можна писати про Рейксмузеум і не сказати, як усе організовано. Передусім простір – зрозуміло, доступно, хронологічно. Світло, котре дає змогу зосередитися лише на роботах. Біля кожної картини висить опис. Аудіогід просто прекрасний – це айпод, у якому можна переглянути різні мультимедійні пояснення про картини. У залах є плакати – «*See more*», на яких також подано роз'яснення кількома мовами, де, що і чому зображено. Я зайшла сюди вранці, а вийшла, коли музей зачинявся. У музеї можна фотографувати, малювати, робити нотатки чи просто сидіти на підлозі. За день я зустріла багато груп школярів з учителями. Дітей водять сюди, й помітно, що їм дуже цікаво пояснюють. А ще передбачені ліфти й усе необхідне для людей з інвалідністю. Тут узагалі можна жити – є кафе, чисті туалети, дивани та столи, бібліотека.

Я давно мріяла потрапити у **музей Вінсента ван Гога**. Це один із моїх улюблених художників. Він прожив

лише 37 років, фактично не вчився живопису і пройшов шлях від мрії стати священником до поціновувача абсенту в сумнівних закладах. Складні стосунки з батьками, нерозділене кохання, нерозуміння друзів і, попри все, – віра у власний талант. За останні 10 років життя він написав майже 800 робіт, із яких зміг продати лише одну, а сьогодні кожна з них коштує мільйони доларів. Його улюблений брат Тео помер за пів року після Вінсента, а братова дружина Йоганна продовжила просувати роботи ван Гоґа-старшого, якого врешті визнав світ, і про її внесок згадано в музеї.

Неймовірне світло ллється з картин – те, яке неможливо ні відтворити, ні повторити. П'ятдесят відтінків жовтого, цілий поверх робіт, написаних у психіатричній лікарні Сен-Ремі, листи до брата Тео (їх залишилося понад 800; і стільки ж його думок і почуттів у них), «Соняшники», пейзажі, автопортрети й портрети друзів, коханих, знайомих. Коли стоїш і думаєш: як можна настільки геніально зобразити такі прості й буденні речі, як стілець і крісло? До речі, саме в Амстердамі зберігається одна з ранніх робіт ван Гоґа на соціальну тематику – «Їдці картоплі», на якій зображені селяни за вечерею після важкого робочого дня. Останні картини перед самогубством – це безкраї поля, синє небо та жовта пшениця і круки, що летять дуже низько. Розпач, сум, світло. Щемка самотності і величезна любов до світу. Безперечно, ван Гоґ – геній. Ви це зрозуміли б, якби в одному залі побачили його роботи й роботи художників того часу. І, звичайно, не можна не відмітити, як фантастично,

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.